

PERS-SCHOUW.

Het blijven van de Brussaard.

Ten vervolge op wat ik verleden week citeerde uit de kerkelijke pers over de verklaring van de Brussaard, dat hij zich zonder voorbehoud kon voegen naar de beslissing der Asser synode, en het daaruit vloeiend besluit, dat hij voor de Geref. kerken behouden bleef, citeeren we nog enkele bladen.

In de „Leeuwarder Kerkb.“ zegt, als ik me niet vergis, dr. W. A. v. Es:

Er worden van de zijde van hen, die van ons gingen, heel wat beschuldigingen ingebracht, die geen grond hebben. Zij worden wel weersproken. Maar telkens duiken zij met nieuwe kracht op. Het is wel eens om er wanhopig bij te worden. Nu heeft men echter in de behandeling van de zaak-Brussaard een feit, waarop men kan wijzen. Het is te hopen dat nu de oogen van velen, die zich bezwaard noemen, zullen opengaan, en nu dit feit hen zal doen erkennen, dat heusch onze kerken, ook op de Synode van Assen niet zoo zwart zijn, als men wel eens wil dat men gelooven zou.

De Nomes herinnert in „Ger. Kb. v. Delfshaven“ aan de beantwoording van de bezwaren van de Brussaard door prof. Ridderbos (zie brochure „Bezwaar en Antwoord“). Dan gaat hij voort:

Veel van wat men gedurig hoort opmerken, komt hier ter sprake en wordt op afdoende wijze weerlegd.

Dit is wel tegengesproken en vooral de pers der bezwaarden rekende het antwoord van Prof. Ridderbos alleszins onvoldoende. Doch het eigenaardige is, dat de Brussaard, van wien de bezwaarde broeders zelf getuigen, dat hij geenszins de minste was onder hen, door het antwoord en de toelichting, die van Synode-wege hem gegeven zijn, zich dermate bevredigd zag, dat hij zich „zonder voorbehoud kan voegen naar de beslissing der Synode inzake de bekende bijzonderheden inzake Gen. 2 en 3 genomen.“

Inderdaad; er waren er velen, die zonder vorm van proces wijzer wilden zijn dan al de theologen van de Geref. kerken, voorzover zij in Assen bijeen waren. Voorzover dit sommigen imponeerde sta thans het feit, dat heel wat bezwaarden ook wijzer willen zijn dan de Brussaard, die toch tegen hen niet „bevooroordeeld“ was in contradictoires zin. De Nomes zegt nog, blij te zijn, ook

omdat blijkt, dat wat de Synode besliste en door haar argumenteering duidelijk maakte, inderdaad in staat bleek bezwaarden van hun bezwaren, waardoor zij tot scheuring zouden dreigen te vallen, te ontlasten.

Dit laatste is zeker geen kleine zaak en geeft den bezwaarden broeders en zusters wel te denken. Want indien een man als de Brussaard, wel onderlegt en ernstig bezwaard, na samenspreking en rustige overweging, zich zonder voorbehoud kan voegen naar de Synode-beslissing, dan blijft er toch weinig over van de beschuldiging, dat al wat de Synode gesproken heeft in deze, niet steekhoudend is.

Over den door de Buskes gegeven commentaar zegt de Nomes:

Daar zit in de verklaring van de Brussaard een veroordeeling van de handelwijze dergenen, die een nieuw kerkverband organiseren.

Dat blijkt duidelijk uit het artikel van de Buskes. Want deze schrijft: „Dat de leiders van de synodale groep heel goed weten, dat de Brussaard in den grond der zaak veel verder van Assen afstaat dan de v. d. Brink en de van Duin“. Verder wordt gezegd: „dat het besluit van de classis Haarlem t.o.v. de Brussaard, gezien in verband met haar vroegere besluiten t.o.v. de v. d. Brink en de van Duin, niet eerlijk genoemd kan worden.“

Na val tweeërlei conclusie te trekken met betrekking tot de te Haarlem gevallen beslissing: of de Brussaard is niet oprecht geweest in zijn verklaring en dan heeft de classe hem, ofschoon zijn bezwaren niet werkelijk weggevalen zijn, gehandhaafd. Of de Brussaard was wel eerlijk, dus heeft de classe

zeer eigenaardig werk, in geheel schoolschen vorm, weshalve de schrijver in de voorrede er voor waarschuwt het in het Hollandsch te vertalen, daar de wijze van voordragen voor niet wetenschappelijk gevormden ongeschikt was. Ook dit boek bevat een schat van waardevolle gegevens met betrekking tot de praktijk der godzaligheid.

Met een enkel woord wil ik er hier nog op wijzen, dat Voetius op het standpunt stond, dat de Kerk geen gezag had over de academie. Toen in 1637 de te Utrecht samengekomen classicale vergadering van Rhenen en Wijk-bij-Duurstede stapten wilde doen om gedaan te krijgen, dat de kerken zeggenschap zouden hebben bij de benoeming der theologische professoren, en dat de geschriften van deze aan de kerkelijke censuur zouden worden onderworpen, heeft de academische Senaat, waarin Voetius toen assessor was, er bij de Vroedschap met kracht op aangedrongen, dat zij de classis zou weerhouden van het doorzenden der voorstellen naar de Provinciale Synode. De classis zwichtte en zette de zaak niet door. Voetius sprak van deze plannen als van een raadslag van Diotrophes! Dat hij natuurlijk aan de Kerk het recht ontzegde tot Universiteitszetting is door Dr. Kuyper aangetoond in zijn „Strikt genomen“.

JOH. C. BREEN

Een gevecht (soort inkt-Post). Weer georiënteerd J. van Mook het Inlandsch r studeerende het werk van F. T. Mesdag, g een drietal njacht in de rolemvelden noemd J. P. C. an een Wond-oral betoeken Dr. E. C. J. luk van den d en het ont-

de bedoeling ouwing over de ontwaking ch begrippen, che eerbied-lerlanders en l kunnen rus-

sk, „elk wat zegt, naar het verhalen ge- met 54 foto- van allerlei nde artikelen de bedoeling effectueering ie stukken is gezien ook nte mededeel- d bij uitstek exploitteering dit boek een d onze jonge evolen.

C. T.

RKEN.

insche bladen entalisme in e zou kunnen te veel uitleg plan opgevat daer bracht n brief van a Andel. Wij j zouden het ij. Misschien

rijd der

hebben sedert houden in be- en Fundamen-

zoek door een mar toestanden

Door het cura- nnen, die wel- e waarheid en m — was in Clarence Mac er van de in de van Grand e zou professor een gewichtig

mer versche- s behandelde rkt in de vijf heologieae theologi- en 1669 zijn dledige syste- n leerling en lkommen geest- Diens in het den loop der overgebracht, dt geleert- Brakels Re- herleving der tijd, als het uit ons volk, zijne kennis Voetiaanschen

op het gebied dius nederge- tica Eccle- de gewijde thbare kerk“, reening van derlinge oef- of ter onder- lke betrekking te stuk ver- het jaar van

vak. Dr. Mac Carney heeft na ryp beraad echter voor deze benoeming meenen te moeten bedanken, daar hij beter geschikt is voor den kathedr in de homeletiek, die a.s. zomer openkomt. Toen heeft het Curatorium benoemd Dr. Machen, professor in N. T. Grieksch, met Mac Carney, den zwaarst geharnaste strijder in het Presbyteriaansche kamp. De strijd ontbrandde op de laatste synode, daar deze zulk een benoeming moet goedkeuren.

Het voorpostengevecht had reeds plaats te Princeton kort na de synode te Grand Rapids. De studenten aan het seminarie — niet te verwarren met de universiteit, die geheel geliberaliseerd is en die geheel los naast het seminarie staat — dienden bij de faculteit het verzoek in om voor hun adviseur Dr. Machen (spr. uit: Meesjen) te hebben in plaats van Dr. Erdman. Dit verzoek viel in geen goede aarde bij Dr. Erdman, President Stephens en de minderheid der faculteit. Deze heeren verklaren wel orthodox te zijn, doch meenen, dat er niet te veel breusen geschooten moeten worden in den liberalen muur en dat er niet te veel valsche principen aan het licht moeten gebracht worden van valsche broeders. Dr. Stephens is zelfs van oordeel, dat er te Princeton ook liberale professoren moesten zijn, daar z.i. het liberale gedeelte der Kerk ook recht op verleggenwoordiging heeft. Zoo zijn er in dit land honderden beste mannen, die mooi weer spelen met de vijanden of liever — door de vijanden van 't geloof zich laten verschalken en bedotten, want het is hier evenals in Europa, de tactiek van de modernen om op verborgen wijze — langs lijnen van geleidelijkheid — de school en de kerk om te zetten.

Op de fundamentalistische synode van Grand Rapids volgde noodwendig reactie. De modernen en de ethischen met de gematigde orthodoxen in de achterhoede hadden een circulaire rond gezonden, om de kerken te waarschuwen voor het „drijven“ van zulke figuren als Machen en Mac Carney. Men moest meer broederlijk en verdraagzaam zijn! Het optreden van de radicale fundamentalisten zou noodwendig op scheuring uitloopen! En scheuring zou allerlei rechtsgedingen en familie-twisten na zich slepen en het gezag der kerk en den broederzin ondermijnen! Wat natuurlijk niet in de circulaire stond was dit: Als de orthodoxen het winnen, dan moeten wij, liberalen en ethischen, de kerk uit en dan worden we nakl aan den dijk gezet! En hoeveel we ook van de kerk houden, we hebben het er toch niet voor over eigen kerken te bouwen; dat laten we over aan de dappere orthodoxe broeders! Hoe goedverwant zijn toch de liberalen van over de geheele wereld. De Nederlandsche liberalen, die geen cent over hadden voor een eigen school en kerk, doch graag uit de staatsruif aten, lijken als twee droppels water op de Amerikaansche liberalen, die bijna alle staatsuniversiteiten hebben ingepalm en ook nog graag de kerk der vaderen in hun macht willen zien te krijgen.

De volgende synode stond, dank zij de circulaire, in het teken der „gematigdheid“. Ofschoon de fundamentalisten in de meerderheid waren, toch werd geen volbloed fundamentalist tot voorzitter gekozen. De strijd liep tenslotte tusschen twee fundamentalisten, een rasechte, van de antithese, van het militante type; en — een gematigde, Dr. Erdman. De laatste zag zich — o, sehande! — verkozen met behulp van liberalen en ethischen.

Toen de benoeming van Machen ter sprake kwam, brak de kanonnade los. De liberalen konden het vechten overlaten aan de „gematigden“. President Stephens protesteerde tegen de benoeming op grond van het gebrek aan verdraagzaamheid en broederzin bij Dr. Machen. Ten slotte werd de kwestie van benoeming getafeld tot een volgend jaar en een motie aangenomen om een commissie aan te wijzen, die een onderzoek zou instellen naar de toestanden te Princeton en naar de „temperamentele eigenaardigheden“ van den benoemde. Deze commissie is natuurlijk ook „gematigd“, evenals de synode en haar voorzitter.

In haar „gematigdheid“ heeft de commissie juist haar onderzoek ingesteld, toen de tweede conferentie van fundamentalistische studenten te St. Louis zou gehouden worden, waar waarschijnlijk Dr. Machen zou

spreken of althans tegenwoordig zijn. Hoe gematigd zijn toch de gematigden en hoe liberaal de liberalen! Voor hen is de geheele wereld, want zij zijn liberaal! Voor ons nauwelijks het hol van onzen voet.

De commissie is natuurlijk niet klaar gekomen en zal nu in Februari eens poolshoogte nemen, of de „preciesen“ al wat bedaard zijn. Het lijkt er echter op, alsof de „gematigdheid“ er niet veel garen bij spinnen zal. Het kon wel eens zoo ver komen, dat de gematigde professoren met hun gematigden president het hazenpad moeten kiezen. Want de faculteiten en de studenten en het curatorium staan in over-groote meerderheid aan de zijde van de antithese-mannen: Mac Carney en Machen. Laat ons hopen, dat van Princeton de victorie begint, niet alleen over de gematigde fundamentalisten, doch ook over de ongematigde en brutaal-valsche modernen, die alles willen oploekken.

Ja, brutaal wordt het Amerikaansche liberalisme! De dagen van de tamme Brave Hendrikken zijn voorbij. Hun kinderen, de wilde Hendrikken, zijn nu begonnen te regeren. In het October-nummer van de „Survey“ — een radicaal sociologisch semi-wetenschappelijk tijdschrift — stond een aanvangsartikel, waarin een gebeun ontstond werd. Na den oorlog waren de lezers zat geworden van den braven-Hendrikken-toon van verschillende maandschriften. En als een gevolg ging het aantal lezers schrikbarend achteruit. Toen hebben de uitgevers één voor één hun beste redacteuren met hun onderwetsche (of-schoon humanistische) moraal overboord geworpen en een stel jonge sturmiel aangesteld, die hard schetteren, doch niet weten, waar ze heen willen, althans niet positief, want negatief zijn ze van het kompas van het ongelooft voorzien: ze drijven den spot met de drie-eenheid, de bloedtheologie, de schepping, het huwelijk, het onderwetsche Christendom, in één woord: ze ondermijnen de fundamenten van godsdienst en zedelijkheid. De laatste poging van deze „looze guiten“ is de oprichting van een tijdschriftje voor studenten: „De nieuwe student“.

Geen wonder, dat er alarm gelazen werd op de tweede „conferentie van evangelische studenten“, zoo pas gehouden te St. Louis, Missouri. Volgens de rapporten groeit de beweging gestadig. Men zal nu ook een maandschrift van acht bladzijden uitgeven („The Evangelical Student“) en een algemeen rondreizend secretaris aanstellen, indien de financiën het toelaten. Daartoe heeft men vierderlei lidmaatschap ingesteld: het gewone voor de studenten, het buitengewone voor alumni en professoren, het ondersteunende voor hen, die van vijf tot vijftig dollar willen betalen, en het levenslange voor hen, die honderd of meer dan honderd in eens willen storten.

Volgens Prof. Dr. C. Bouma, lid van het adviseerend comité en afgevaardigde van Calvin College en Calvin Seminary, voor deze tweede conferentie, is er goede hoop, dat de leiding in handen zal blijven van de gezondste elementen, en dat de Calvinisten met hun „Pro Rege“ op alle terrein des levens een beslissende stem zullen hebben, indien ze slechts tactvol te werk gaan. De beweging, aangevangen door studenten van seminaries en bijbelscholen, begint nu ook opgang te maken onder de studenten van de „colleges“ en universiteiten. Men begint te gevoelen, dat niet alleen de theologie, doch ook de filosofie moet gered worden. Dat Christus de „hoeksteen moet worden van al ons denken“.

De studenten van Calvin College, die maar de meeting geweest zijn, kwamen met geestdriftige verslagen thuis. Al konden ze het niet verhalen, dat het niet alles goud was, wat er blonk en al vonden ze sommige zaken yreemd en onstichtelijk — b.v. sen-tence prayer, d.i. gebed van één of twee zinnen door verschillende personen in de vergadering, stil gebed en Amen-geroep — toch geloofden ze, dat er kracht van de beweging kon uitgaan. Ook hier hopen we, dat alles zich ten beste zal keeren. (Een Calvinist uit Nederland wordt wel eens wat ongeduldig in het land der fundamentalisten!)

HEPP.

des schrijvers dood; een treffend blijk van zijne ongebroken levenskracht. Een overzicht van den rijken inhoud te geven past niet in het bestek dezer schetsen. Ik bepaal mij daarom tot de aanbaling van het oordeel van Dr. Sepp: „De schat-ten van kennis in dit werk neergelegd zijn bijna niet te overzien. Het boek is een monumentum aere perennius“ van den grooten Utrechtschen godgeleerde“. Als steeds in de werken van Voetius, worden de vraagstukken met de grootst mogelijke grondigheid, uitvoerig behandeld. Een voorbeeld: in het hoofdstuk over de personen, die de kerk vormen, komt ook de positie der vrouw ter sprake. Vierendertig bladzijden zijn daaraan gewijd; en hierbij luidt de eerste vraag: of de vrouwen menschen zijn? De schrijver acht deze wel te behooren tot de vragen, die naar het apostolisch woord, dwaas en zonder leering zijn, maar toch somt hij verschillende argumenten op, voor hare bevestigende beantwoording. Dan komt de vraag, of de vrouw eigenlijk een afwijking der natuur is, een misvorming of monstrum, zooa's Aristoteles en Thomas van Aquinas hadden ondersteld. Voetius is hoffelijk genoeg om deze meening monsterachtig te noemen, maar wijdt toch nog twee bladzijden aan hare weerlegging. En zoo gaat het voort. Hij handelt over de schepping der vrouw, erkent hare minderheid tegenover den man, doch ontzegt den echtgenoot het recht om zijne weder-

heft te slaan of te dooden. Hij is van oordeel, dat de studie zeer zeker passend is voor de vrouw. Zij is meer religieus aangelegd en minder geneigd tot ketterij dan de man. De toegang tot alle kerkelijke handelingen staat voor haar open, maar zij behoort in de gemeente te zwijgen en heeft alzoo geen deel aan eenig regeeramt, en dus ook geen stem naast den man. Bij de behandeling van al deze punten verwijst de auteur herhaaldelijk naar andere plaatsen in zijne werken, waarin het een of ander uitvoeriger is uiteengezet. Wel mocht Dr. Kuyper schrijven: „Voetius stond er op, dat de theologen, die hij vormde, slagvaardig en van alle markten thuis zouden zijn. Hij begreep uitnemend, dat de Protestantische Theologie, die in vrij onderzoek hare kracht zocht, op den duur het veld niet zou kunnen behouden, tenzij haar beoefenaren uitblonken door edelen zin, rijke ontwikkeling en alzijdige geleerdheid“. Kuyper wees er echter ook op, „dat de godvruchtige ontwikkeling van zijne kweekelingen hem na aan het hart lag“. „Voetius“ — zoo schreef hij — „stelde innerlijke godsvrucht en godzaligheid in den wandel voor elk theoloog steeds als eerste vereischte, en begreep, dat de academische vorming hieraan niet in den weg mocht staan, maar deze moest bevorderen“. Met de bedoeling zijnen discipelen een handboek te geven voor hun godsdienstig en zedelijk leven, gaf hij in 1664 een boek van bijna 900 klein octavo bladzijden uit, onder den titel: *Ta Askeetika Sive Exercitia Pietatis*. Dit is een

²⁾ Een monument, duurzamer dan metaal.

hem formeel en materieel terecht in zijn ambt gelaten.

Indien men de gedachte durft koesteren van twijfel aan de oprechtheid van Bloemendaal's predikant, dan kan men de klasse hoogstens zien als een vergadering van misleiden, die te goeder trouw op grond van een afgelegde verklaring, een besluit nam. Maar aan de eerlijkheid van De Brussaard, die zoo nauw betrokken was bij heel de actie, zal toch zeker aan de overzijde niet getwijfeld worden. Wel spreekt De Brussaard zijn teleurstelling uit over het voor hem onbegrijpelijke feit, dat De Brussaard zich zonder voorbehoud voegt naar de beslissingen der Synode inzake de bekende bijzonderheden uit Gen. 2 en 3, doch van eenige verdenking ten opzichte der eerlijkheid vindt men geen aanwijzing. Dat iemand door samenspreking en inlichting overtuigd kan worden van zijn ongelijk, schijnt voor sommige bezwaarden uitgesloten te zijn. (Lijkt soms wel of men bezwaard is, omdat men bezwaard wil wezen).

Uitgaande van de eerlijkheid van De Brussaard in zijn verklaring is dan gebleken, dat iemand, die, om de woorden van De Brussaard te gebruiken, veel verder van Assen afstaat dan De v. d. Brink en De van Duin, zich wel kan voegen naar de Asser besluiten en daarin geen grond tot schending vindt.

Dit laatste heeft toch wel iets te zeggen en mag tot ernstig nadenken stemmen.

Is wel gemakkelijk over oneerlijkheid der klasse te spreken en een anderen zin aan haar besluit te geven, het anti-synodaal wil te leggen en dan te concluderen: „De Brussaard heeft zich niet geconformeerde en staat nog altijd op het standpunt dat de besluiten van Assen en de daartuit voortgevoelde handelingen onrechtvaardig zijn.“

Aannemelijk is zulk een conclusie niet, en hier evenmin, nu ieder weet, dat De Brussaard als de beste er achter is, waarover het gaat en hij door samenspreking en correspondentie ook gansch niet onbekend is met wat de Synode van hem vroeg. Was waarlijk nu geen tijd om door woorden zijn gedachten te verbergen. Daarmede wordt geen zaak gediend en de door De Brussaard en ons allen gewenschte eenheid, van wie bijeen behooren, allerminst.

In „Noord-Holl. Kbl.“ zegt prof. Grosheide:

Daarentegen verbeugen we ons van harte erover, dat de zaak met De Brussaard van Bloemendaal een verblinden afloop heeft gehad. De Brussaard heeft kunnen verklaren, dat hij zich zonder voorbehoud kan voegen naar de beslissing der Synode inzake de bekende bijzonderheden uit Genesis 2 en 3 en belooft deze ten grondslag te zullen leggen aan hetgeen hij in dezen zal leeren. D.w.z. dat De Brussaard volkomen heeft kunnen voldoen, aan hetgeen van hem is gevraagd. En zoo zullen onze kerken bij den voortdurend mogen genieten van de gaven, die God de Heere aan dezen Dienaar des Woords heeft geschonken.

Dr S. O. Los blijkt in de „Geref. Kh. v. Den Haag“ niet geheel bevredigd:

We deelen niet ten volle de ingenomenheid van de classis. Immers het voorbehoud van De B., dat de uitspraak der synode geen centrale waarheid betreft, is in strijd met onze herhaaldelijk gepubliceerde meening, dat de uitspraak der synode wel een centrale waarheid betrof, n.l. de goddelijke ingeving der Heilige Schrift.

De Meynen spreekt zich in „Dordr. Kh.“ aldus uit:

Deze (De B.) heeft zich, na eenige overwegingen, die o.l. niet zeer belangrijk zijn, uitgesproken „zich te kunnen voegen naar de beslissing door de Synode inzake de bekende bijzonderheden uit Gen. II en III genomen en mitsdien deze ook ten grondslag te zullen leggen aan wat hij in dezen leeren zal.“

„De Heraut“ citeert uit het „Handelsblad“ met instemming deze woorden:

Dat ieder die bezwaren indient of uit, natuurlijk behandeld wordt in overeenstemming met de wijze, waarop hij optreedt, de manier waarop zijn bezwaren in het publiek komen, de geschiedenis welke zijn bezwaren reeds hebben gehad, enz., spreekt van zelf. Egards kunnen daar niet in liggen. Egards zouden er alleen zijn, indien men dogmatisch van De B. minder had gevraagd dan van de anderen. En dit is absoluut niet het geval. Het kwam aan op een zonder voorbehoud aanvaarden van of zich voegen naar de dogmatische beslissing der Synode. Dat is van De B. gevraagd. En zulke heeft hij gedaan. Het geding is daarmee geëindigd. En — er mag worden gezegd, dat niet één der thans geschorste of afgezette predikanten geschorst of afgezet zou zijn, indien ze een gelijke verklaring hadden opgesteld of aanvaard.

De Heij meent in „Zeeuwsch Kbl.“:

We weten nu, wat we aan hem hebben. En is hij naar zijn aanleg een kampvechter, de groep Geelkerken c.s. — tenzij die van standpunt veranderen — zal hem als een kampvechter tegenover zich vinden.

In „De Bazuin“ schrijft ds J. Gispén van Groningen:

Met blijdschap zult ge zeker al kennis hebben genomen van wat op de laatste vergadering van de classis Haarlem geschied is. Zoo dit kunnen opgevat als zoo iets, dat een oplossing van de kerkelijke moeilijkheden voorspelt? Misschien doen we wijs dit maar stil af te wachten en veel te bidden om den vrede van Jeruzalem, maar ook om trouw aan de ware Gereformeerde Belijdenis!

Tenslotte nog een opmerking van ds A. H. v. Minnen in de „Westlandsche Kerkbode“:

Voor de Nederlandsch Gereformeerden is De Brussaard verloren nu hij zich zoo zonder voorbe-

houd scharen blijft bij de Gereformeerden in Nederland.

Beide partijen tot blijdschap strekken gaat niet, saard nog de illusie beide partijen weer tot één te brengen en de breuke te heelen.

Met „De Heraut“ zijn we het volkomen eens, dat het wel schijnt of De Brussaard de kloof niet genoegzaam heeft gepeld, en stemmen met de waarschuwing van dit blad zeer goed in, dat het zeer ongewenscht is, de breuke op zijn lichtst te heelen of te overpleisteren, „want dan zou het gevaar, dat onze Kerken bedreigde nog grooter zijn“.

De herenigingsvoorstellen van de Brussaard.

Eveneens over de Brussaards bij de classis Haarlem aanhangig gestelde voorstellen tot hereniging laten we enkele persstemmen hooren.

In „Friesch Kerkbl.“ zegt ds v. d. Meulen:

Ik voor mij verwacht dan ook niet heel veel van het voorstel-Brussaard, dat de classis Haarlem aan de kerkeraden in haar ressort ter overweging heeft meegegeven. Natuurlijk kan ik mij vergissen en ik zou mij opecht verblijden, wanneer de uitkomst liet zien, dat ik veel te zwartgallig ben geweest. Voorloopig ben ik het echter eens met Prof. Ridderbos en Prof. H. B. Kuiper, die van meening zijn, dat De Brussaard de kloof niet goed heeft gepeld. Het is een diepe kloof, veel dieper dan velen denken. De tijd zal het leeren.

Dr Kaajan merkt in de „Utr. Kh.“ op:

Of daarom De Brussaard, die waant (ook nog op de jongste vergadering der classis Haarlem), dat de uitspraak der Synode geen centrale waarheid betreft, juist de aangewezen man zal zijn om de breuk te genezen, meen ik zeer sterk in twijfel te moeten trekken.

Het gaat in heel het droeve geding, dat achter den rug ligt, allereerst en allernooch om de Waarheid. Als de Waarheid gehandhaafd blijft, zal ook de vrede in onze Kerken wederkeren.

Heb de waarheid en den vrede lief.

Maar de waarheid bovenal!

Prof. Grosheide meent in „N.-H. Kbl.“:

De wensch — en wie zou niet medegaan met dien wensch — is hier ongetwijfeld de vader der gedachte geweest.

Doch we vrezen, dat in het voorstel, zooals het daar ligt, een toestand wordt ondersteld, die niet aan den waren toestand beantwoordt.

In „De Wachter“ spreekt ds Riethberg van Maassluis zich zoo uit:

Natuurlijk is het te waardeeren, als er pogingen gedaan worden om de breuk te heelen. Alleen, het voorstel van De B. lijkt mij niet den juiste weg aan te wijzen. Indien er misverstanden in 't spel zijn (wat ik betwijfel), en indien deze misverstanden uit den weg getuind zijn door de antwoorden, die Prof. Ridderbos aan De Brussaard gaf, dan is de juiste weg dat zij die deze misverstanden hadden, aan de Synode komen verklaren, dat ze een beter inzicht gekregen hebben.

De meening van den heer Ehling in de „Ger. Kh. v. Amsterdam-Zuid“ is deze:

Het voorstel steunt op de opvatting, dat deze broeders der Synode nog niet goed hebben begrepen. Is dat aan te nemen? Ja, in abstracte natuurlijk wel! De laatste maanden zijn leerzaam geweest ten opzichte van de veelvuldigheid der illeke, voor begrip ondoordringbare scheldes. Maar is dat in dit geval feitelijk aan te nemen; en wel met zoo groote intensiteit, dat een geheele recapitulatie van het kerkelijk proces daarop moet worden gebouwd? Want we behoeven ons dit niet te ontveemen: commissoriale samenspreking met de (dus alle) bezwaarde en geschorste of afgezette broeders (dus ook met bezwaarde, geschorste of afgezette van dat soort, dat zich in de voorbije maanden zoo merkwaardig helderzinnig heeft getoond ten opzichte van bedoelingen van Synode en Synode-leden) zal al die diepe problemen weer op de tafel brengen. Is er nu nog, na zooveel maanden, werkelijk reden om aan te nemen het bestaan van zooveel „misverstandter-goeder-trouw“, dat deze ongewone weg van initiatief voor een Gereformeerde Synode mogelijk is?

Schrijver acht het voorstel onaannemelijk. Ook om deze reden:

Men begint reeds te spreken van een doel, om te trachten de beide partijen, welke door de Asser besluiten zijn vaneen gescheurd, te herenigen.

De beide partijen! Zoo? Is de Synode, de vergadering der Gereformeerde Kerken in Nederland, een partij, die herenigd moet worden met de geschorsten of afgezette en bezwaarde, welke als „de andere partij“ met haar moeten samenspreken? In b.v. commissoriale vredesonderhandeling? Met vredesvoorwaarden en vredesconcessies?

Hier ligt een dreiging voor onze Kerken!

De Meynen wijet in de „Dordische Kh.“ de hypothese van nog bestaande misverstanden af, en concludeert:

Daarom schijnt 't ons toe of dat de „bezwaarde“ een ander standpunt van Schriftbeschouwing innemen, dan in onze kerken geldende is, en in dat geval kan er alléén herstel mogelijk zijn, zoo zij zich voegen naar de uitspraak der Synode, zooals De B. deed en met erkenning hunner dwaling terugkeeren, of dat zij om allerlei bijoorzaken het verband met de kerk hebben gebroken, en in dat geval is er slechts herstel te verkrijgen, zoo zij hun fout erkennen, en van hun lichtvaardige handelingen schuld belijden.

Dat de classis op het voorstel niet aanstonds inging maar het eerst in de kerkeraden wilde doen bespreken, schijnt ons daarom verstandig.

En het resultaat van die bespreking kan o.l. geen ander zijn, dan dit, dat een stap der „bezwaarde“ wordt afgewacht.

„De Heraut“ citeert weer het „Handelsblad“ met instemming, wanneer het daar luidt dat men

niet gelooft of gelooven kan dat eenig geschorste of afgezette slechts in misverstand verkeert. Gaat echter onverwacht maar wel verhoopt, eenig geschorst of afgezet ambtsdrager er toe over, aan de kerkelijke vergaderingen te melden, dat hij de verklaring van De Brussaard ook voor zich zonder voorbehoud en ten volle onderschrijft, dan is de deur open en zullen er zeer zeker goede dingen gebeuren.

Men ziet, dat in de kerkelijke pers naast uitingen van blijdschap over het feit, dat De Brussaard behouden bleef, ook staat de uitgesproken meening, dat zijn voorstel tot hereniging weinig resultaat opleveren zal.

Een herinnering aan prof. Geesink.

In zijn kroniek in „Geref. Theol. Tijdschr.“ zegt ds P. v. Dijk van Serooskerke in verband met de nog niet zoo lang geleden gehouden rede van prof. Geesink over Religieuze Eklekticisme:

Ge ziet den lach op zijn gelaat, als ge den grijsen professor bij het karakteriseeren van het eklekticisme in de Oudheid, van den Attischen Proconsul gewag hoort maken die blijkbaar veel voelde voor de vriendschappelijke vereeniging van alle filosofieën en daartoe alleen wat meer tolerantie noodig vond. Waarom deze Gellius het plan opperde om „een gecombineerde beaunersvergadering te beleggen, ter bespreking van elkaars verhouding“.

Maar die lach is weg, wanneer ge den ernst vernemen, waarmee prof. G. waarschuwt:

„In deze toenadering tot en zich verwant voelen aan de Ethische orthodoxie vertoont zich bij vele oudere en jongere intellectuelen der Gereformeerden van de jongere generatie een eklekticisme, dat met voorbijzien van de controoversen tusschen gereformeerde en ethisch een verschuiving eerst naar ethisch-rechts, atraks naar ethisch-links verre van denkbeeldig maakt“.

Het dunkt ons na Assen een zaak van belang dit geschrift nog eens onder de aandacht te brengen.

Plato en Aristoteles bestreden elkaars oordeelen door overtuigend tegenover overtuiging te stellen.

Het eklekticisme komt op uit probabilisme.

„Het kon wel zó, maar misschien ook anders wezen“.

De vaders hebben gevonden en weten; de zonen en dochteren zoeken en meenen; zij dienen zich aan als zoekende zielen.

Scepticisme, waarbij op den duur geen loven is.

Het is niet alleen een oude, afscheidnemennde professor die dit zegt. De reeds algemeen bekend geworden uitspraak van prof. Obbink over „wat ethisch“ is, geeft de „N. Rott. Cri.“ aanleiding om te schrijven:

„Waar blijft bij een dergelijke zienswijze de gedachte aan iets... dat met een objectieven toetssteen of norm heeft te maken? Het laatste spoor van de veronderstelling als zou er een absolute waarheid in leerstellige gestalte openbaar zijn... is ten eenemalle verdwenen. Het is zuiver relativisme, wat prof. Obbink hier onverbloemd bezig is te belijden; een subjectivisme dat scepticisme bedenkelijk nadert“.

Ongetwijfeld scherp, maar raak! We weten dat vele ethischen dit schrijven van den redacteur van het Weekblad bejammerden. Gelukkig; maar ligt er Geesink's waarschuwing toch niet door onderstreept, dat van ethisch-rechts een verschuiving meer dan mogelijk is naar ethisch-links?

Het is wel eens goed, aan de woorden van prof. Geesink te herinneren. Er is altijd een groep menschen, van wie te zeggen valt, dat het bij hen niet zoozeer de vraag is, wat men zegt, maar wie het zegt. De allereenvoudigsten en de voor intellectueel doorgaanden zijn het hierin soms droevig eens met elkaar, te minste in het hart.

Het is een openbaring van het decadente verschijnsel van de verlies van een monopolie aan de „theologie der fijne lui“. Waarmee ik natuurlijk niets zeg ten nadeele van gezegde dragers van een hart van goud, maar wel in het nadeel van een deel van de veeleiders huus harten.

Over Karl Barth e.s.

In „De Hervorming“ (thans opgeheven) zegt ds G. Hubman iets over de Zwitsersche theologie van Barth, Gogarten, Thurneysen, e.a.:

Het groote bezwaar van deze theologen is de verhumanisering van het godsdienstige leven. God wordt van zijn hoogen troon gehaald en binnen de grenzen der wereld getrokken en zoo menschelek geveld en gedacht, dat ten slotte niets goddelijks meer overblijft. Deze mannen beginnen met een grenslijn te trekken tusschen de natuurlijke en de geestelijke wereld. God moet God, en de mensch moet mensch blijven. Er is geen overbrugging mogelijk. De mensch kan zich geen toren van Babel bouwen en in eigen kracht den hemel bereiken. De groote lijn der evolutie, die daar loopt van gorilla tot mensch, voert niet tot aanbidding. Deze lijn gaat uit van de materie en loopt dood in de materie. God is God en er is geen Godkennis mogelijk, of God moet zich openbaren. God is „Das ganz Andere“, de „Groote Onbekende“, en al onze woorden van macht en rechtvaardigheid en van liefde, op Hem toegepast, zijn van nul en geen waarde, daar de goddelijke werkelijkheid toch deze menscheleke begrippen verre te boven stijgt, doch deze God openbaart zich uit soevereine genade aan zijn uitverkorenen door Zijn woord en dit woord is weer niet te definiëren. Het is niet gelijk te stellen met het Schriftwoord. Het is een bliksemstraal, die van den hemel valt en den mensch aan zichzelf onthult, die hem op hetzelfde ogenblik verplettert en opheft en zaligt, en dit woord Gods is vleesch geworden in Jezus Christus; maar die Jezus Christus is ook al weer niet uit de historie, uit den tijd te verklaren; en

in o. i. geen
waarden"

ad" met in-

eschorste of
Gaaf echter
horst of af-
kelijke ver-
ing van Da
oud en ten
en zullen er

dingen van
ouden bleef,
voorstel tot

Goesink.
zegt ds P. v.
niet zoo lang
er Religieus

grijzen pro-
clisme in de
ewig hoort
ndachappe-
dagtoe al-
aom deze
ineerde be-
ing van el-

ernat ver-

voelen aan
vele andere
den van de
voorzien
en ethisch
straks naar
dang dit ge-
gen.

s. oordeelen
stellen.

William e.
ers wezen".
de zonen en
ich aan als

even is.
nde profes-
d geworden
ch" is, geeft
en.

de gedachte
oen of norm
e veronder-
leerstellings
nnale ver-
rof. Oblikt
nbjectivis-
t"

ten dat vele
ur van het
ligt er Ge-
streept, dat
an mogelijk

rof. Goesink
en, van wie
le vraag is,
nvolgelingen
hierin soms
t.

verschijneel

e „theologie
zeg ten na-
goud, maar
rders huns

Barth e.s.

da G. Huls-
arth, Gogar-

is de ver-
God wordt
de grenzen
voeld en ge-
er overblijft.
te trekken
wereld. God
lijven. Er is
in zich geen
den hemel
ar loopt van
g. Deze lijn

de materie-
lijk, of God
Andere", de
in macht en
egepast, zijn
dijke werke-
verre te be-
t soevereine
oord en dit
niet gelijk te
iksemstraal,
zichzelf ont-
stert en op-
h geworden
as is ook al
erklaart; en

zijn verschijning, zijn geboorte en dood zijn ook al weer niet als historische feiten waar te maken of te benaderen. Zij zijn objecten des geloofs. Wie door het goddelijke woord gegrepen wordt, heeft niet meer na te denken of te twifelen. Hij gelooft en hij kan niet anders zeggen dan dat hij gelooft en dat, wat hij gelooft, waarachtig is. Hij leeft voortaan uit de genade. Hij heeft geen vastgestelde zedeleer of systeem van ethiek. Hij leeft uit het beginsel der vergeving. Hij heeft genade ontvangen en kan anderen dus ook dragen, begrijpen, vergeven, en het groote beginsel van het medelijden wordt de stuwkracht van zijn leven. Hij leeft voortaan in het wonder, want hij leeft in God en God is het groote wonder, dat alles omsluit, en die oppermachtige God zal eens plotseling ingrijpen en maken een nieuwen hemel en een nieuwe aarde. De mensch weet dit alles niet door iets dat in hem zelf is, want hij is enkel zonde en dwaling. Hij weet dit alles alleen door God zelf.

Dit zijn de groote lijnen van deze nieuwe Theologie. Het is eigenlijk zuiver Calvinisme, maar, — een Calvinisme, dat zich niet kan beroepen op een Schriftuurlijke Openbaring, doch alleen op een Openbaring in den geest, een openbaring zoo absoluut, dat alle logica, alle gewone ethiek en alle natuurlijke psychologie er bij moet verstommen. De geloovige kan zich niet met gewone argumenten verdedigen en heeft zich ook niet te verdedigen. Hij kan alleen zeggen: „God heeft gesproken“.

„Zuiver Calvinisme“ zegt ds. Hulsman. En aan het eind van zijn betoog roept hij uit:

„Wat haant dit nieuwe Calvinisme, wanneer historie, filosofie en psychologie het niet kunnen aanvaarden?“

Het is evenwel al meer dan eens opgemerkt, dat de Zwitsersche theologie, al bedoelde zij enkele gedachten van Calvijn weer ingang te laten vinden, aan het Calvinisme vreemd blijft. Barth leert ons niet zeggen: God heeft gesproken. Hij brengt ons tenslotte tot de verzuchting: God heeft ons alles verzwegen.

Ds. Hulsman brengt in dit verband ter sprake de critiek van Dr. van Holk. We lezen:

Deze nieuwe theologie heeft heel wat critiek uitgelokt, en Dr. van Holk vat alle bezwaren tegen haar stellingen samen in dit woord uit „De Heilige Wake“, pag. 238:

„Een stille verwantschap met het Oostersch fatalisme valt steeds op in alle strenge Protestantisme. De afschakeling van 's menschen activiteit, die alleen hoogst God te verheerlijken, brengt onbedoeld iets van starheid in het wereldplan en laat achter de praedestinatie altijd weer het quietisme opdopen; men mag zelf niet willen handelen, — dat is trots, eigen wil, tekort doen aan Gods heerlijkheid, zonde. Dus moeten wij overlaten, dragen, dulden, berusten“, en dan volgt eenige regels verder:

„De eenzijdige overspanning van het transcendent karakter van den Heiligen God vervreemdt God en mensch van elkaar op ondragelijke wijze, terwijl de paedagogiek van vrees en beving altijd een hoogst gevaarlijke en betrekkelijk zelden doeltreffende is“.

Hier is de vinger op de wonde gelegd. Deze theologie vervreemdt God en mensch van elkaar.

Doch: — de Zwitsers laten zich niet uit het veld slaan. Zij zeggen:

„Dat is nu weer uw hoogmoedig verstand, dat zoo oordeelt. God laat zich nu eenmaal niet vervreemden. God maakt arm en maakt rijk. Hij verhoogt en Hij vernedert maar Hij geeft geen rekenschap van zijn daden. ... Hij is soeverein“. Zij verwijzen telkens weer naar een man als Dostoyewsky, dezen diepen menschen- en vromen Godskenner, dezen psycholoog, die de roerselen des harten heeft doorzocht en dezen metafysicus, die overal den geheimzinnigen achtergrond van goddelijk leven heeft bevroed en het is niet te ontkennen, dat in de werken van Dostoyewsky een zelfde gedachtenwereld wordt aangetroffen. Dirk Coster, die zooveel studie van den Russischen schrijver heeft gemaakt, zegt in zijn bekende studie, indertijd in „De Gids“ verschenen:

„Hoogmoed en verstand... dat waren de twee woorden, waarin heel Dostoyewsky's aanklacht tegen de tegenwoordige maatschappij zich te samen vatte“. ... want wat hadden hoogmoed en verstand in goddelooze gemeenschap gedaan? De schrijver zegt: „De zelfzucht werd uitgebouwd tot een mystisch verfund systeem, een systeem van verontschuldiging. Heel de arsenalen van de oude liefdevolle wijsheid werden leeggeloot, om dit systeem te versterken en er een vervoerende schittering aan te geven. — Er moest echter een oogenblik komen, dat een eindeloos-nitgestelde zelfherkoning doorbrak. Er moest een man komen, om te durven zien, dat Europa's groote ideeën de teedere verlangens der Romantiek, het dorre positivisme, het intellectualisme en het aesthetisme en ten slotte de bittere klassenstrijd, dat dat alle de wisselende maskers waren, waarachter het natuurlijke menschenlijke roofdier zich onoverwonnen handhaafde, onoverwonnen en altijd voorzicht“. Die man, die komen moest, — zegt Coster, — is Dostoyewsky geweest. Hij heeft een nieuwe, een andere, een goddelijke wereld ontdekt. Hij heeft aangetoond pag. 35: „De wand van tijd en ruimte is broos“. „Het geweld van een tweede wereld, de wereld eener occulte wezenlijkheid doorsiddert het natuurlijke leven zijner helden en soms reeds breekt zij door, en stroomt de tijdelijke wereld binnen“.

De Zwitsersche theologen nu beroepen zich altijd weer op de levenswijze van den grooten Rus. De heer Tromp zegt pag. 14: „De oriëntering aan Dostoyewsky is wel heel duidelijk en de heer Noordmans verklaart pag. 127: „De Zwitsersche Theologie vindt haar Heiligen bij Dostoyewsky“ en hij gaat voort: „Zij zijn niet zondaren of heiligen, maar zondaren en heiligen. Heiligen verspreiden hier tegen alle verwachting in een lijklicht en er zijn hier lichtekoolen en moordenaren, om wier hoofd de lezer, even onverklaarbaar, een heilighelmin ziet uitstralen“. Deze opmerkingen nu worden bevestigd door het jongste boek, verschenen van de hand van den heer Thurneysen, dat handelt over Dostoyewsky. De geestelijke waarachtigheid van de Zwitsersche Theologie wordt aan de helden en heldinnen van Dostoyewsky letterlijk gedemonstreerd. Thurneysen bespreekt de voornaamste werken van Dostoyewsky: „Schuld en Boete“, „De Broeders Karamasoff“, „De Idiot“ en staat vooral stil bij de satanische phantazie, zooals die zich uitpreekt in het verhaal van Iwan Karamasoff over „Den Groot-Inquisiteur“. Hij laat zien, hoe Dostoyewsky de tegenstelling absoluut maakt tusschen God en wereld, God en mensch. Hij zegt: „Gott ist Gott; das ist die eine zentrale Erkenntnis Dostoyewsky's“ pag. 37. „Diesen Gott niemals zu einem wenn auch in noch so grosser Höhe thronenden Mensch-Gott, zu einem wenn auch noch so idealen Stück menschlichen Seelen- oder Weltwirklichkeit werden zu lassen, ist sein einziges Bemühen“.

Als Thurneysen eerst heeft aangeloond, hoe daar bij Dostoyewsky een kloof gaapt tusschen het goddelijke en het menschenlijke, dan heeft hij verder zich den weg geëffend, om zijn eigen ideeën bij den Russischen schrijver terug te vinden. De wereld is de wereld der zonde. De mensch, hij mag Raskolnikoff heeten of Iwan Karamasoff, is de hoogmoedige, de Prometheus, die God wil begrijpen en die, als hij hem niet kan begrijpen, hem ontkent en van den troon zou willen stooten. De Idiot, het groote kind, de vriend van kinderen en de schuchtere Aljoscha en de wijze Sossima, — zij hebben God gevonden, doch niet omdat zij God zochten op eigen wegen, maar omdat God zich aan hen heeft willen openbaren. God openbaart zich in Christus, in zijn lijden en sterven „in dem Opfertod am Kreuz“ pag. 59, en wie in Christus is, die kent de macht der schuldvergeving en leeft voortaan uit het groote beginsel van het medelijden. Wie weet, dat Christus is opgestaan uit de dooden, staat met hem op tot een nieuw leven. Men heeft cultuur en maatschappelijk leven niet te minachten, men kan er de groote waarde van erkennen en er een deel van zijn krachten aan geven, maar, — laat men niet denken, dat de cultuur de wereld zal redden. De bourgeoisie zal dat niet doen, en evenmin het socialisme en ook zal de officiële godsdienst en de officiële kerk de menscheit niet veel verder brengen. Zij zijn menschenwerk en dus vol van zonde. Christus staat voor ons en hij heeft in zijn handen de vrijheid en hij houdt ons de vrijheid voor; d. h. pag. 46: „die jenseitige paradoxe Begründung des Lebens in Gott, die im Problematisch-werden des ganzen Lebens ihren Ausdruck findet“. Wij moeten het met de vrijheid, met God alleen durven wagen. De kerk heeft gemeend het werk Gods te kunnen verbeteren door op den voorgrond te stellen „das Wunder, das Geheimnis, die Autorität, pag. 50, „maar, — de wereld is er geen haar beter door geworden. Slechts de mensch, die uit God leeft, doet het goede. Er is geen reden om te wanhopen, „Gott wird siegen“, pag. 60. Het eenig beginsel, waaruit wij hebben te leven, is het beginsel der vergeving. We moeten inzien „die Solidarität der Sünde“, — en als wij tot dit inzicht zijn gekomen, dat wij allen met elkander gezondigd hebben en met elkaar genade noodig hebben, dan zullen we ook elkaar kunnen vergeven en elkaar kunnen liefhebben. „Die demütige Liebe ist eine fruchtbare Kraft; sie ist die allergrösste Kraft, und ihresgleichen gibt es nicht“ pag. 69. Thurneysen vat tenslotte zijn beschouwing samen in deze woorden, pag. 76: „Zwei Pole hat das Denken Dostoyewsky's: das Leben, wie es ist, die Welt, wie sie läuft, der eine, — und „Jenseitigkeit“, „Auferstehung“, „Ewigkeit“, der andere. Hier Mensch, dort Gott“.

Zoo vindt Thurneysen zijn geloof en zijn theologie terug in de gedachtenwereld van Dostoyewsky en tracht hij haar praktische beteekenis duidelijk te maken. Dat deze beschouwingen van groote beteekenis zijn en een heilzaam tegenwicht kunnen vormen tegen het relativisme, dat zoo dikwijls het godsdienstige denken van onzen tijd overheerscht, — wie zou het willen ontkennen? — Maar toch, ... maar toch, — het is de vraag, of deze beschouwing zich langden tijd voor de rechtbank van de wetenschap en van de humaniteit zullen kunnen staande houden. Men vergeve het lange citaat. De kwestie is van beteekenis, zedert enkele gereformeerde of nederlandsch-gereformeerde woordvoerders Barth als redder begroeten. Ds. H. heeft het gevaar beter doorzien dan menig ander, al erkent hij ook de waarde van een kraasse waar-schuwning tegen alle relativisme. Het verblijdt ons, dat ook dr. B. Wielenga in een kerst-artikel, geplaatst in het geïllustreerde weekblad „De Spiegel“ tegen Barth e.s. optreedt, al noemt hij zijn naam niet. Want wel spreekt dr. W. ook over het paradox in het kerstverhaal, maar door te wijzen op de „logica in het paradox“ verzekert hij tevens, dat het paradox in dit „Spiegel“-artikel heel wat anders is dan dat van Barth e.s. Daar valt immers alle logica onder het oordeel. Prof. Honig schreef onlangs in „De Bazuin“:

Dit mag ons echter niet doen voorbij zien, dat Karl Barth thans bij lange nog niet Gereformeerd is. En onze studenten in de verschillende faculteiten, onze onderwijzers en de meer ontwikkelde leden onzer kerken moeten zich hiervan ernstig doordringen. En het verheugt me niet weinig, dat ook in Amerika bij de gereformeerde Presbyterians de oogen hiervoor open zijn. Reverend F. D. Jenkins D. D., die den onlangs door mij genoemden bekwaamen hoogleeraar Caspar Wistar Hodge als „Instructor in Theology“ aan het Seminarie te Princeton, N. J., bijstaat, was zoo vriendelijk me gisteren met enkele andere artikelen van zijn hand ook toe te zenden het principiele artikel „Germany's New Paradox Theology“, hetwelk hij plaatste in de Bibliotheca Sacra en waarvan ik dan ook juist de vorige week reeds kennis genomen had. De lezing van dit leerrijke artikel, waarin voortdurend naar Calvijn verwezen wordt, beveelt ik gaarne aan. Klaar ziet de schrijver in, dat er ernstige bedenkingen tegen de ideeën van Barth rijzen. Daarom betreurt ik het diep, dat prof. Hattjema kon schrijven, dat Kuyper en Bavinck ver bij den tegenwoordigen Barth achterstaan. Natuurlijk twijfel ik niet aan zijne goede bedoelingen, maar zijn overdreven waardeering en het tevergaande vergoelijken van zeer schadelijke opvattingen zouden wel eens een zeer schadelijk gevolg kunnen hebben. Het schijnt mij de roeping van de Gereformeerde Theo-

logen in Nederland zoo mogelijk Barth te winnen — maar we mogen ernstige kritiek daarbij niet terughouden.

De gestalte van den Heiland.

In het „Algemeen Weekblad“ schrijft prof. dr. A. M. Brouwer over „de gestalte van Jezus“. Aldus:

Van Jezus is geen enkele afbeelding bewaard gebleven. Alle voorstellingen van zijn persoon dateeren uit lateren tijd en zijn idealiseringen van zijn beeld. Merkwaardig daarbij is, hoe in de catacomben de goede herder meermalen wordt voorgesteld als een jonge, haardlooze man. Onder de nieuwste schilderijen vinden we dit terug.

Nu werd er het vorig jaar een Syrisch handschrift gepubliceerd, waarin een aanhaling voorkomt uit een hymne van Theodorus van Mopsuestia (uit het begin der vijfde eeuw). Daarin wordt o.a. gezegd: „Uwe gestalte, o Christus, was geringer dan die der kinderen Jakobs, die zondigden tegen den Vader die u had uitverkoren“.

Hieraan knoopt prof. Rendel Harris een beschouwing vast over Jezus' uiterlijk. Theodorus heeft hier blijkbaar gezinspeeld op Jesaja 53: 2, waar van den lijdenden knecht des Heeren gezegd wordt: „hij had geen gedaante noch heerlijkheid; als wij hem aanzagen, zoo was er geene gestalte dat wij hem zouden begeerd hebben“. Maar Rendel Harris zoekt er meer achter. Reeds Gelsus had (in de tweede eeuw) gezegd: wanneer een goddelijke geest in Jezus was geweest, dan zou hij in grootte, schoonheid, sterkte of stem zich van andere menschen hebben onderscheiden; maar nu zeggen zij, „dat hij klein was en onogelijk en onedel“. Hier haalt Gelsus blijkbaar een bekende traditie omtrent Jezus aan, en daarbij wordt zijn gering uiterlijk in het bijzonder genoemd.

In de gnostieke Handelingen van Johannes (midden tweede eeuw) wordt ook van Jezus gesproken als van een klein persoon met onaanzienlijk voorkomen. En ook enkele andere plaatsen worden door Rendel Harris genoemd. Zoo komt hij te spreken over Luc. 19: 3, waar van Zachéus gezegd wordt: „Deze trachtte Jezus te zien, wie hij wel zoude zijn; maar hij kon het niet van wege de volkmenigte, daar hij klein van gestalte was“. Wie is hier klein van gestalte? Bijna algemeen wordt dit toegepast op Zachéus. Maar Rendel Harris haalt uit de Handelingen van Thomas een woord aan, waarin de Apostel van zich zelf zegt: „Gij kunt mij niet zien, daar ik klein ben“. Hierin ziet Rendel Harris een navolging van Luc. 19: 3 en concludeert daaruit, dat hier de kleinheid van gestalte op Jezus wordt toegepast. En dan wijst hij op Matth. 6: 27, waar Jezus vraagt: „wie van u kan met bezorgd te zijn een el — wij zouden zeggen een duim — tot zijn lengte toedoen?“ Zelf hij dit, omdat hij zelf klein was, met een glimlach mischien, met een tinteling in zijn oog?

Zoo Rendel Harris. We komen hier wel weer onder de bekoring van dezen sprankelenden geest. Maar overtuigen is toch nog iets anders. Is alles wat over Jezus' gering uiterlijk wordt gezegd, niet uit Jes. 53 te verklaren?

Evangelisatie buiten de kerkmuren en ook niet op straat.

In de „Herv. Kh. van Den Haag“ schrijft dr. v. Gheel Gildemeester, dien we vorige week citeerden, over het werk van de Fransche Evangelisatie etc. („La Cause“):

De evangelisten en de zendeling-predikanten van „la Cause“ in Frankrijk houden rekening met de omstandigheid dat men het volk gemakkelijker bereikt in een neutrale zaal dan in een kerk. Daarom wordt als regel bij een eerste bezoek een zaal gehuurd, een concertzaal, een theater, een bioscoop. Zoo, in zeker klein stadje had Ds. Georges Lauga een „conference“ gehouden in een bioscoop en had daar zijn bijbel laten liggen. Aan zijn collega, die hem naar 't station bracht, deelt hij die ontdekking mede, en vraagt hem: „wees zoo vriendelijk om morgen dien bijbel voor mij te gaan halen, en zend hem mij op“.

De predikant der plaats komt den volgende morgen in de bioscoop-zaal: en wat ziet hij? Daar zit de eigenaar te midden van zijn huisgenooten en zijn bedienden en leest hun allen uit den bijbel voor! Als hij den domine ziet binnen komen, vraagt hij: „u komt toch dezen bijbel niet halen?“ Ja, dat was wel zijne bedoeling. „Ach, neen! maar dien kan ik niet missen! Weet, meneer, dat ik den geheelen nacht ben opgebleven om in dit gezegend boek te lezen; wat is dat mooi, wat is dat nieuw voor mij!“.

De domine beloofde hem gaarne dat hij juist zulk een bijbel kon krijgen.

„Ja, maar precies eender, als 't u bleef: een zelfde druk, een zelfde vertaling, een zelfde kaff!“.

Ja, ja, dat kon hij altes precies eender krijgen; maar ik moet u nog vragen wat zijn we u schuldig voor het huren van uw zaal?

„Wat u mij schuldig zijt? Wel, ik mocht veel eer vragen wat ik u schuldig ben, dat u mij heeft bekend gemaakt met dit heerlijke boek dat mij den weg wijst naar een volkomen nieuw leven!“.

Jozef en de doleerende Sientje.

In hetzelfde artikel zegt dr. v. Gheel Gildemeester nog:

Eenige jaren geleden is het voorgekomen op een onzer groote openbare gymnasia. Op een Vrijdagmorgen; in de hollandsche talles. In het gedeelte dat dien morgen gelezen werd komt de naam Jozef voor. Niemand van de drie en twintig leerlingen der klasse wist iets van Jozef. „Nu jongens, dan geef ik jelti tegen Dinsdag a.s. een opstel over Jozef; ziet maar dat je er achter komt!“ Een der overige leerlingen vertelt het thils aan de koffietafel en vraagt of vader hem helpen kan. Vader, weet u wie Jozef was? Neen. Moeder ook niet. (Waaruit niets omtrent haar huwelijk af te leiden valt; men kan voor haar toch de „rechte Jozef“ zijn, al wist zij het niet!) Maar ik moet het toch weten zegt de jongen. En moeder raadt hem: „vraag het eens in de keuken, aan Sientje; die is doleerend, die zal het wel

weten!" En de jongen naar de keuken. „Sientje, weet jij wie Jozef was?" „Wel natuurlijk, Jongheer!"

Kees Boeke en zijn vrienden.

„Het Vaderland" schrijft over Kees Boeke, den bekenden anti-militarist:

Maar het meest tragische in het leven van Boeke zijn zijn vrienden. Al die vrienden met lange haren, de mannen teminste, en pilo-pakkies, filoele manieren en ruime opvattingen, ze praten, ze praten.

Ze komen bij Boeke op bezoek en bewonderen hem. Maar wat offeren ze, wat doen ze? Het is Boeke die offert. En zij dwepen. En als ze bij Boeke boterham gegeten hebben, dan gaan ze weer heen — naar hun woning, hun arbeid, hun spaarbankboekje. Boeke vecht voor hen de beginselen uit. En zij genieten van zijn prachtige seore — gelijk anderen naar de „voetbalmeisjes" loopen.

Wij voelden ook iets aan van datzelfde, dat we op Walde ontmoet hebben, tusschen de jaren 1900 en 1903, toen Van Eeden daar sociaal-psychologisch experimenteerde. Daar kwam ook altijd een groote zwerm mooi-pratende, geestdriftige bewonderaars, toen ter tijd van het stelsel: gemeenschappelijk grondbezit (G. G. B.).

Ach, wat konden ze fijn redeneeren tijdens het zeer langdurige pijp-schoff (tusschenschap voor een pijp en een kom koffie). Zij redeneerden te zó maar in den hoelant.

En als ze de kans schoon zagen om een wit voetje bij Van Eeden te halen, een ander er uit te werken, en zichzelf te warmen, dicht bij het vuur, dan lieten ze het vooral niet.

Er zullen hier zoowel als daar ongetwijfeld toegewijde trouwe harten zijn. Maar Boeke lijdt aan zijn vrienden.

De vrienden zien toe en Boeke werkt. Soms heeft men ook leiders, die hun vrienden moeten laten werken en zelf moeten toezien, om iets te bereiken, waarvoor zij geen gehoor kunnen vinden.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Epe: O. Boersma te Koudum en J. Trakens te Berum.

Viertel te:

Den Haag-West (vac. M. Schuurman en Dr. D. H. Th. Vollen-boren): A. M. Boeyinga te Sassenheim, H. A. Monnik te Zwolle, P. Nomen te Delfshaven en W. van 't Sant te Water-graafmoer.

Beroepen te:

Amersfoort: E. Schouben te Alphen aan den Rijn. Goenga: H. de Jong Sm te Boerakker. Katwijk aan Zee: G. Laarman te Klundert. Nieuwerk: C. W. Keur te Heinkenszand.

Aangenomen naar:

Leeuwarden (vac. H. S. Bouma): S. W. Bos te Dokkum.

Bedankt voor:

Delft (vac. K. Schuder): S. W. Bos te Dokkum. Ede. C. v. d. Woude te Gorredijk. Enschede (de pred. pl.): D. Ringnalda Jr te Lelystad. Hilversum: H. W. den Houting te Huizen bij Leeuwarden. Meppel (vac. Dr. J. Thij): P. Deddens te Rijswijk (Z.-H.).

Overleden:

O. J. Goerling te Zaltbommel 79 jaar.

Te Ede heeft de Kerkraad der Geref. Kerk besloten tot den bouw van een nieuwe kerk, daar de bestaande te klein en te oud werd. De bouwkosten zullen door vrijwillige giften bijeengebracht worden.

Te Voorthuizen (G.) zal de Geref. Kerk een nieuw kerkgebouw stichten.

Cand. J. B. v. d. Sij te Leiderdorp, die tot nu toe de Geref. Kerk te Amersfoort als hulprediker diende, wil vanaf heden gaarne de Geref. Kerken in de prediking dienen.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Bedankt voor:

Amsterdam-Oost: J. L. de Vries te Rijnsburg. Broek onder Akkerwoude: W. Hendriksen te Ede (G.).

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Tweetal te:

Westaan: M. Hofman te Krabbendijke en R. Kok te Gouda.

Bedankt voor:

Leiden: H. Kieviet te Voornendaal.

NEDERLANDSCHE HERVOORMDE KERK.

Beroepen te:

Culemborg (toez.): J. H. Klein Waaijk te Rotterdam. Drogenham: J. v. d. Pad te Heeg. Heide: D. J. v. d. Graaf te Helderkerk. Huizen: B. N. B. Bouthoorn te Zeist. Krabbendijke: N. Luyendijk te Nieuwerk a. d. IJssel. Nijega en Elahuizen: Cand. G. J. Sanders te Zwolle. Oosterwolde (G.): A. F. P. Pop te Vaassen. Rottum en Stitswerd (toez.): Cand. A. H. Hellemans te Amsterdam.

Aangenomen naar:

Midwolda en Leek: A. Veldkamp te Dongjum. Scheveningen (vac. L. M. van Noppen): J. F. Roth te Almkerk. Wommels e.a.: H. J. Engelen te Haarlem (geen. Borend).

Bedankt voor:

Borger (Dr.): J. Dikhoorn te Schiermonnikoog. Burum: E. P. Oken te Eexta. (Gr.) Sommedijk: J. D. van Hof te Wilnis. Vinkester en Pieterzijl: A. Veldkamp te Dongjum.

Overleden:

A. Gelderman. Em.-predikant van Bunschoten. 81 jaar.

„De Reformatie" is door zijn groote oplage HET blad voor **FAMILIE-ADVERTENTIËN**. Onze Gereform. kringen gelieven daarmee te rekenen.

DE GOEDE TIJDING

Gereform. Evangelisatie-Blad. Hoofdredacteur Dr. P. Nomen.

De verspreiding van „De GoedeTijding" brengt geen financiële lasten mede.

Men vrage inlichtingen en proefnummers bij den Uitgever W. D. MEINEMA, Delft.

GROEN ELOUT MACKAY KUYPER LOHMAN DE VISSER

Van bovenstaande pleitbezorgers van het Christelijk Onderwijs lieten wij **GROOTE PORTRETTE** vervaardigen in koper-diepdruk. De prijs van dit zestal portretten in lijst (buitenmaat 37 x 46 c.m.), verpakt in kist, bedraagt f 30.— inclusief emballage. — Bestellingen kunnen onmiddellijk worden uitgevoerd.

GOES.

OOSTERBAAN & LE COINTRE.

ONESIFORUS-BANK UTRECHT

4½% OBLIGATIES à 99%,
in stukken van f 1000.—, f 500.— en f 100.—
met jaarlijksche uitloting.

PROSPECTUS op aanvraag verkrijgbaar ten kantore der Bank,
Voorstraat 78.

Lezers van „De Reformatie", die met zooveel sympathie dit blad ontvangen, wilt ook uw **FAMILIE-ADVERTENTIËN** ter plaatsing zenden. —

KENT GII REEDS

DE MAATSCHAPPIJ

Christelijk Sociaal-Economisch Weekblad

?

Hoofdredacteur: H. AMELINK

Algemeen Redacteur: Jhr Dr. A. M. C. SANDBERG

Met medewerking van vele vooraanstaande personen

Zoo niet, vraag dan nog heden proefnummers aan de **DRUKKERIJ ORANJE NASSAU** — BAARN

Dit geïllustreerd weekblad is het leidende orgaan der Christelijk sociaal-economische organisaties in ons land en kost slechts f 1.— per kwartaal

Het behandelt in hoofdartikelen de sociaal-economische vragen, geeft beschouwingen over de sociale organisaties, laat het licht vallen op arbeids- en bedrijfs-toestanden in eigen kring, bevat een wekelijksch financieel-economisch overzicht, een reeks „Uit het Maatschappelijk leven", een verzameling „Pers en Polemieken", een rubriek „Vrouwenvragen", een „Vragenrubriek" en in dezen jaargang geeft o.a. Dr. S. O. Los zijn studies over „Karakterindeeling van de rijpe jeugd".

Een zó goed verzorgd, zó goedkoop tijdschrift, met zó rijk inhoud, hoort in elk christelijk gezin thuis.

Vraag nog heden een abonnement of proefnummers aan!

DOOF? DE EENIGE AFDOENDE OPLOSSING tegen doofheid is de Acousticon 10 d. prof. Schrijft heden. Duizenden dankbet. American Acousticon Corp., Nw. Plain 34, Arnhem

Wilt U eerste klas Muziek hooren.
Gratis conversatieles in de moderne Talen ontvangen.
Stichtelijke Preeken, enz. hooren.
bestelt dan een **RADIO-TOESTEL** bij de
Firma **BREEBAART & Co.** te Rijswijk (Z.-H.)

DOELMATIGE RECLAME VERGROOT DEN OMZET!! DE REFORMATIE

bladt een uitgezochte gelegenheid tot het maken van reclame onder koopkrachtig publiek

Vraag nog heden voorwaarden bij abonnement

Parochie-indeeling of Kerkplitsing

Een woord over den toestand en de toekomst der Kerk in de groote steden

door **D. C. LINDEBOOM**

Pend. bij de Geref. Kerk te Amsterdam.

Prijs f 0.35.

Uitgevers: **OOSTERBAAN & LE COINTRE - GOES.**

W. A. HOUTMAN & Co. - SCHIEDAM - SINGEL 116. TEL. 58971.

PIANO's - AUTOPIANO's - ORGELS
van hoogst SOLIDE uitvoering en BEKENDE MERKEN. — Vraag prijzen en conditie — Franco levering. Schriftelijke garantie. — STEMMEN — REPAREREEN — VERHUREN — INRUILEN.

Voor een goede

Kerkelijke Administratie

gebruiken men onze **REGISTERS** tot het inschrijven van

Dooptleden, Lidmaten in vollen rechte en Huwelijksbevestigingen

in iedere dikte verkrijgbaar

Proefvellen op aanvraag ter inzage

Verder zijn bij ons verkrijgbaar:

Attestatiën voor Dooptleden

„ „ „ Lidmaten in vollen rechte

Berichtkaarten verhuizing leden

Credentiebrieven

Beroepingsbrieven met Salarisregeling

GOES OOSTERBAAN & LE COINTRE

JAARBOEK ten dienste van de Geref. Kerken in Nederland voor het jaar 1927.

Op plaatsen, waar tot dusver de gelegenheid tot inkoop op het Jaarboek nog niet of nog niet voldoende mocht zijn opgesteld, worden tegen ruime provisie **lijverige Colporteurs** gevraagd.

Het Jaarboek is door zijn schat van waardevolle en betrouwbare gegevens, ieder jaar met de uiterste zorg bijgewerkt, voor ieder meelovend Gereformeerde, die er eenmaal mede heeft kennis gemaakt, onmisbaar geworden, en aanbieding van de inkooplijst zal, vooral ook om den bijzonder lagen prijs, ruimschoots de moeite loonen. Zich aan te melden bij de Uitgevers

GOES. OOSTERBAAN & LE COINTRE.

IN ELK HUIS EEN ORGEL!

Ganzevoort's Orgelhandel

DIEZERSTRAAT 116 — ZWOLLE

heeft steeds in voorraad een groote keuze **ORGELS** voor huiskamer, school en lokaal
Prijscuranten en leveringsvoorwaarden gratis op aanvraag

?? WAAROM ??
GEEN ADVERTENTIE VAN U OP DEZE PLAATS?

Uw succes ware verzekerd!!

DE PIANO- EN ORGELHANDEL D. A. RIPPEN

Piet Heinstraat 42
DEN HAAG

levert U een prachtig instrument in elk genre voor billijken prijs.